

Slovenščina na daljavo

Distance learning Slovene

Tatjana Lotrič Komac
tatjana.lotric@guest.arnes.si

Povzetek

Naraščajoči mobilnosti posameznikov in družin ter dinamičnemu razvoju novih tehnologij v zadnjih letih vse bolj skladno sledijo tudi vzgojno-izobraževalni procesi. Učitelji tako lahko svojim (časovno in krajevno ločenim) učencem iz leta v leto ponujamo kakovostnejše programe izobraževanja na daljavo. Čeprav poučevanje in učenje na daljavo še vedno ne more povsem nadomestiti klasičnega dela v razredu, pa lahko pouk slovenščine za slovenske otroke v tujini, ki so sicer vpeti v tuje izobraževalne sisteme, pomeni pristen stik z maternim jezikom in kulturo ter domovino. Kombinacija individualiziranega samostojnega dela in različnih konferenčnih sistemov tako omogoča slovenskim otrokom po svetu, da skoraj povsem vzporedno sledijo izobraževalnim in funkcionalnim ciljem, ki jih sočasno osvajajo vrstniki v domovini.

V prispevku predstavljam izkušnje in primere prakse v odprtokodnem učnem okolju Moodle pri poučevanju slovenščine na daljavo za otroke slovenskih diplomatsko-konzularnih, gospodarskih, tiskovnih idr. predstavnikov RS po svetu.

Ključne besede: slovenščina, poučevanje na daljavo, učenje na daljavo, mednarodne šole, Moodle, primeri dobre prakse

Abstract

Due to increasing mobility of individuals and families and dynamic development of new technologies also education processes are expanding. Each year teachers can offer better programs and forms of distance education for pupils who are separated in space and time. Although distance education and teaching are not able to entirely replace traditional teaching methods in the classroom, we believe that Slovene children living abroad and learning according to the local educational system are by distance learning encouraged to be in touch with their mother tongue, culture and country. The combination of individualized distance learning program and different conference systems enables the Slovene children in foreign countries to learn and achieve all the educational and functional goals, their coevals learn in Slovenia.

In this issue I focus on the experiences and examples, connected with distance teaching of Slovene language in open source e-learning software platform Moodle for children of diplomatic, consular, business, press and other representatives of Republic of Slovenia all over the world.

Keywords: Slovene language, distance teaching, distance learning, international schools, Moodle, examples of good practice

1 UVOD

Poučevanje na daljavo je učni proces, za katerega ne moremo trditi, da se je pojavil šele v novejšem času in z razvojem tehnologije, saj zgodovina izobraževanja že pred sto in več leti pozna primere poučevanja po pošti (predvsem v Avstraliji, na Novi Zelandiji in v Ameriki). Brez dvoma pa drži, da so se nove metode in oblike dela razvile šele z uporabo sodobne tehnologije. Tako postaja pouk na daljavo vse bolj podoben tistemu v razredu, v nekaterih primerih (predvsem pri izobraževanju odraslih) pa ob kombinaciji neposrednega stika z učiteljem v predavalnici vse dominantnejši način osvajanja novih znanj. Kot uspešna oblika poučevanja in učenja se je tako izkazal v primerih dopolnilnega izobraževanja, pri utrjevanju in poglobljanju snovi, osvajanju novih tehnologij, pri učečih se, ki so dalj časa odstotni, pri športnikih ali pri trajno bolnih. V tem primeru namreč učni proces prilagodimo prostorskim in časovnim omejitvam. Pouk je povsem individualiziran in omogoča nenehen nadzor nad učenčevim napredkom in s tem tudi ponuja možnost za sprotno popraviljanje in dopolnjevanje gradiva, virov, nalog ... Hkrati z osvajanjem snovi pa učeči se spoznava z novo tehnologijo in z njo vse bolj samozavestno tudi rokuje.

2 POUČEVANJE SLOVENŠČINE NA DALJAVO

V okviru razvojne skupine za e-slovenščino, ki deluje v okviru Zavoda RS za šolstvo, že od leta 2006 traja projekt E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo. Namenjen je učencem evropskih in mednarodnih šol s sedežem v Bruslju, in sicer na predšolski ravni, ki traja dve leti, na primarni (pet let) in na sekundarni (7 let), ter otrokom slovenskih diplomatsko-konzularnih, gospodarskih, tiskovnih idr. predstavnikov RS po svetu. Zaradi vse večjega števila v tujini živečih slovenskih državljanov, ki po svetu zastopajo stališča in interese Republike Slovenije, in želje, da bi njihovi otroci ostali v stiku s slovensko literaturo, kulturo, zlasti pa jezikom, je bil uveden dopolnilni pouk slovenščine. Skrbno pripravljen in organiziran pouk učencem po eni strani ponuja sporazumevanje v maternem jeziku, po drugi strani pa jim omogoča sočasno napredovanje z vrstniki v matični domovini ter pripravo na izpit iz slovenščine na mednarodni maturi.

Izhajajoč iz Učnega načrta za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu oz. izven RS in tam zapisanih izhodišč za poučevanje na daljavo, sta temeljna cilja, h katerima naj bi stremel učitelj, krepitev zmožnosti kritičnega razmišljanja in razvijanje sporazumevalne zmožnosti, in sicer zmožnost poslušanja/gledanja in branja, zmožnost govorjenja in tvorjenja tako umetnostnih kot neumetnostnih besedil.

Številnim zahtevam, ki jih mora upoštevati učitelj pri rednem pouku, se pri poučevanju na daljavo dodajo še druga učna načela in didaktični principi, ki omogočajo ustrezno organiziranosti in izvedbo vseh dejavnosti. Od učitelja, ki poučuje na daljavo, se torej zahteva veliko več znanja, sposobnosti in izkušenj, fleksibilnosti tako na organizacijski kot vsebinski plati, prav tako pa je nujen specialnodidaktični in metodični pristop. Hkrati mora biti zaradi nenehne fizične, pa tudi časovne ločenosti učenca in učitelja celotno poučevanje načrtovano in organizirano zelo smotno, saj v odrejenem času za neposredno delo v živo, če ni pravilno razporejeno, hitro zmanjka možnosti za dodatne razlage.

Učiteljeva priprava na pouk s ciljem osvojitve znanj v posameznem obdobju (šolskem letu) temelji na dolgoročni (letni) in kratkoročni (tedenski) pripravi učnih gradiv. Konkretizacija ciljev in standardov, opredeljenih z Učnim načrtom za slovenščino OŠ in Učnim načrtom za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu oz. izven RS, zahteva poleg že omenjenih izhodišč še psihološki in povsem življenjski vidik. Učenje mora biti individualizirano in osmišljeno tako, da učenec pridobi čim več znanj ne le o svojem maternem jeziku, ampak tudi

o svoji kulturi, tradiciji in domovini. Ključno pri celotnem učnem procesu je upoštevanje razvojne stopnje učencev in ne nazadnje tudi zavest, da mora biti pouk v interesu zagotavljanja čim boljših učnih uspehov predvsem motivacijski ter izpeljan in pripravljen tako, da učenci, ki že leta niso bili v svoji matični domovini, razvijajo tudi državljansko pripadnost.

3 ORGANIZACIJA POUKA IN PRIMERI DOBRE PRAKSE

V šolskem letu 2008/2009 sem na daljavo začela poučevati šest učencev, ki bi bili glede na slovenski izobraževalni sistem vključeni v osnovno šolo; v državah, v katerih živijo, pa so različno razporejeni v okviru mednarodnih šol. Po starosti je tako najmlajša učenka s koncem šolskega leta zaključila prvi razred, najstarejši pa devetega. Pri poučevanju vseh učencev sem se držala Učnega načrta za slovenščino v OŠ in Učnega načrta za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu oz. izven RS.

V skladu s spoznanji psihologije in njenim učnim načelom razvojne bližine sem se prav zaradi tolikšne razlike v letih med posameznimi učenci (v okviru rednega poučevanja na Osnovni šoli Naklo poučujem slovenščino učence od 6. do 9. razreda) zavedala ključnih razvojnih posebnosti, ki jim doslej pri rednem pouku nisem posvečala tolikšne pozornosti, saj se je tam učitelj zaradi večje skupine vendarle prisiljen prilagajati večini (razen pri učencih s posebnimi potrebami, nadarjenih in pri drugih oblikah dela – dopolnilnem in dodatnem pouku). Pri učenju na daljavo, še zlasti pa pri mlajših otrocih, kjer zaradi prevladujoče kulture in jezika gostujoče države že začno pozabljati svoj materni jezik, o kulturni in domovini pa zaradi mladosti še nimajo tolikšne zavesti, sem se trudila spoznavati otrokove interese in nagnjenja, izkušnje ter zlasti upoštevala njihovo stopnjo dojemanja in vztrajnosti, da sem lahko dosegala pričakovane cilje. Prav zaradi mladosti sem z njima več učnih ur izvajala v živo, v veliko pomoč pa je bilo tudi sodelovanje s starši.

Ključno pri poučevanju slovenščine na daljavo je načelo individualizacije. Kljub temu da letna priprava na pouk za vsakega učenca posebej že v osnovi vključuje veliko mero individualizacije, je vnaprej v celoti ni mogoče predvideti. Učitelj se mora zato nenehno prilagajati tako z obsegom kot z zahtevnostjo gradiv, prav tako pa se mora v posameznih primerih, ko izrazijo željo otroci ali starši, posvetiti temam, s katerimi se ukvarjajo v okviru rednega pouka v šoli. Tako se je pri mlajših dveh učencih izkazalo, da imata na področju matematike in naravoslovja preskromen besedni zaklad, zato sem se posvetila posameznim računskim operacijam in temam iz naravoslovja. Iz naštetega je bilo jasno, da že pripravljena gradiva (učbeniki, delovni zvezki in e-gradiva) dostikrat niso bila uporabna, saj so bila bodisi prezahtevna ali prelahka, neživljenjska oz. so otroku v tujini ponudila premalo informacij o svoji matični domovini in življenju v njej. Pri urah v živo sem tako precejšen del časa namenila pogovoru v knjižnem jeziku, saj učeči se slovenščino slišijo predvsem kot pogovorni jezik v domačem okolju.

Potreba po ustrezni organizaciji in uporabi različnih medijev je vodila k uporabi odprtokodne spletne učilnice Moodle. Vsak otrok je ob začetku šolskega leta dobil svojo učilnico, v kateri je bila na različne načine posredovana učna snov. Ker le del ur poteka v živo z učiteljem prek različnih orodij, ki omogočajo videokonferenčni sistem (Skype, MSN), so se pri ostalih urah učenci učili prek v spletni učilnici pripravljenih gradiv in različnih dejavnosti, ki jih omogoča to učno okolje.

3.1 Priprava in izdelava učnih gradiv

Zaradi vseh naštetih okoliščin in specifik poučevanja sem se odločila, da večino gradiv pripravljam sama ob pomoči obstoječih učbenikov, delovnih zvezkov in beril. V Moodlove učilnice sem tako tedensko naložila gradivo za delo, posnetke, spletne povezave, domača branja, naloge za utrjevanje ipd. Čeprav učilnica s svojim programjem omogoča velik nabor dejavnosti in nalog, sem se predvsem zaradi mladosti udeležencev in želje staršev, da imajo večino gradiv na papirju, pri izbiri oblik dela osredotočala na manjši obseg, saj bi raba množine najrazličnejših orodij lahko povzročila odpor.

Pri razporejanju gradiva v učilnici sem se trudila upoštevati sistematičnost in preglednost, pozorna pa sem bila tudi na red pri posredovanju in vodenju učne ure. Vse spletne učilnice sem razdelila na več poglavij: umetnostna in neumetnostna besedila, knjižna polica, domače naloge, dopisovanje, domače branje in uporabne spletne strani. V vsako učilnico sem na začetku prilepila sliko s pregovorom, ki sem ga menjavala, izbirali pa so ga tudi učenci sami. Pri mlajših dveh učencih sem uporabljala še razdelka, vezana na didaktične igrice in interaktivne vaje, primerne za njuno starost in povezane z učno snovjo. Pri starejših sem vključila povezave do v spletu dostopnih medijev, saj sem želela, da bi si vzeli čas in prebrali oz. si ogledali katero izmed medijsko obdelanih vsebin.

Slika 1: Pregovor ob vstopu v učilnico

Ker sprva učenci niso sami dostopali v Moodlovo učilnico, ampak so to počeli starši – ti so vsa gradiva, ki so to omogočala, natisnili -, sem v želji, da bi učence vendarle privabila v učilnico, začela dodajati raznovrstna gradiva in dejavnosti. Ob navodilih za delo, ki sem jih pripravljala za učne ure, sem v učilnice začela nalagati zvočne in videoposnetke. V prvi vrsti je bil motiv za pripravo zvočnih gradiv dejstvo, da ena izmed učenk še ni bila opismenjena, zato je bilo posredovanje navodil za delo ter posameznih umetnostnih in neumetnostnih besedil veliko lažje v zvočni obliki. Tako se je učenka pri urah, ko se nisva srečali v živo, lahko sama učila. Glede na svoje zmožnosti in veliko motivacijo je tudi sama v odprtokodnem programu Audacity, ko sva se naučili delati z njim, posnela krajše besedilo, ki je bilo podlaga za govorni nastop.

Največjo vrednost so imeli zvočni posnetki deklamacij posameznih pesmi, za katere so učenci izrazili željo, da se jih bodo naučili na pamet (Sinom Gregorčič: Soči, France Prešeren: Zdravljica). Poleg možnosti večkratnega poslušanja in hitrejšega pomnjenja je bila lažja tudi obravnava, saj sem se z zvočnim posnetkom bolje približala učencu, ki mu je bližji auditivni učni stil. Poleg omenjenih zvočnih posnetkov sem v učilnice naložila tudi zvočne knjige. Slednje so nastale predvsem zaradi pomanjkanja elektronskih knjig sodobnejših besedil. V

berilu prebrani odlomek je namreč učence motiviral za nadaljnje branje, ki pa brez odčitanja celotne knjige ni bilo mogoč. Ker sem se želela izogniti kršenju avtorskih pravic, sem umetnostna besedila, v učnem načrtu navedena kot kanonska, pripravila kot zvočne knjige. Čeprav so bili učenci nad posnetki navdušeni, bi sama raje videla, da bi književna besedila brali sami. Predvidevam, da je bil dober odziv učencev na zvočne posnetke tudi v možnosti večkratnega poslušanja posnetka v knjižnem jeziku, saj, kot se že omenila, ti učenci zaradi oddaljenosti in ločenosti od matične domovine ter jezika doma večinoma slišijo le pogovorni jezik z znanim registrom in omejenim besednim zakladom.

V učilnice sem naložila večje število videoposnetkov, ki so v pouk vnesli boljšo nazornost in ne nazadnje tudi motivacijo. Ker vsi učenci obvladajo angleščino, je bil nabor posnetkov precej večji, hkrati pa je ponudil raznovrstne druge naloge – prevajanje v slovenščino, iskanje podobnosti in razlik itd. Spoznanje, da ti učenci v primerjavi z vrstniki v Sloveniji preživijo veliko manj časa pred televizijskimi zasloni (komaj uro ali dve na teden), me je od videoposnetkov oddaljilo, tako da sem jih uporabljala le tedaj, ko se mi je to zdelo nujno. Precej večje zadoščenje je učencem ponujala možnost lastnega ustvarjanja in snemanja, zato so nekateri (po svojih spodobnostih) do konca šolskega leta pripravili posnetke o poljubno izbrani temi.

Pri urah, ko so se učenci sami vključevali v učilnico, sem kot uvodno motivacijo ali povzetek snovi mestoma uporabljala elektronske prosojnice. Pripravili pa so jih tudi učenci sami, predvsem kot pomoč pri govornem nastopanju. Čeprav so elektronske prosojnice v razredu manj primerne, saj spodbujajo še pogostejšo rabo frontalnega pouka, so se pri individualnem delu izkazale kot zelo uporabne, saj jih med učnim procesom spremljata tako učitelj kot učenec, jih dopolnjujeta in se ob njih pogovarjata. Precej lažje bi sicer bilo, če bi Moodle omogočal videokonferenčni sistem s tablo, na katero bi lahko pisali, kar za zdaj počnemo v drugih programih.

3.2 Uporaba orodij v učilnici Moodle

Preglednost in sistematičnost sem v višjih razredih poskušala doseči z raba slovarja v Moodlu. Slednji ponuja možnost preglednega nizanja osvojenih pojmov in pravil, ki jih učenec lahko sam dopolnjuje. V učnem načrtu zapisani standardi znanja so npr. za deveti razred razmeroma zahtevni in kljub temu da ima učenje slovenščine na daljavo status dopolnilnega pouka, se od učenca pričakuje, da bo obvladal zahtevnejše slovnične in literarnovedne pojme. Prednost slovarja je poleg preglednosti sinteza znanja na kratke oporne točke, definicije ali obnove. Poleg tega pa imam kot učitelj možnost, da v vsakem trenutku pregledam in dopolnim zapisano, česar nimam v primeru zapisovanja v klasični zvezek ali na liste.

Posebno mesto v Učnem načrtu za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu oz. izven RS ima dopisovanje, kar sem v tolikšni meri, kot sem si zadala v začetku šolskega leta, uspela uresničiti le pri dveh učenkah. V forum obeh spletnih učilnic omenjenih učenk sem vključila dve učenki iz Slovenije, s čimer sem omogočila povsem samostojno dopisovanje. Učenke so proti koncu šolskega leta uspele izmenjati kar lepo število pisem; ključna prednost vključevanja vrstnikov pa se mi zdi predvsem v tem, da v tujini živeči deklici ostaneta v stiku z mladostniško govorico, hkrati pa ima dejavnost povsem socialno, družabno funkcijo. Sprva precej profano razpravljanje o osebnih podatkih, se je sčasoma razvilo v zanimivo pisanje.

Pri eni izmed učenk, veliki ljubiteljici knjig o Harryju Potterju, sem se odločila za obsežnejše projektno delo, ki ga je učenka brez težav opravila ob vseh ostalih nalogah, ki sva jih tedensko opravljali. Ker je učenka omenjene knjige brala le v angleščini, sem jih ji želela

približati tudi v slovenščini. Pripravila sem ji kviz in posamezne uganke (umeščanje odlomka v posamezno knjigo, slovenska imena književnih junakov), poskušala je poiskati imena oseb/bitij glede na slovenski prevod, krajši odlomek v angleščini je prevedla v slovenščino, primerjali pa sva ga tudi s prevodom v knjigi. Na lastno željo je izvedla govorni nastop o pisateljici.

Pri izbiri domačih nalog sem bila vseskozi pozorna na raznolikost. Pripravljala sem različne krajše kvize, sestavila sem posamezne krajše naloge, ki so predvidevale nalaganje ene datoteke, ali sem jih usmerila k dopolnjevanju slovarja. Ker vse te naloge omogočajo časovno omejitev oddaje, sem sprva učencem zamejila rok za dokončanje naloge, vendar se je pozneje izkazalo, da je za učenje na daljavo to manj primerno. Zaradi številnih drugih obveznosti so največkrat z oddajo zamujali, v posameznih primerih pa se je zapletlo tudi pri nalaganju (starši so pozabili naložiti dokument). Učencem sem tako raje omogočila časovno neomejeno oddajo naloge, tako da so vse naloge lahko opravili.

Ob koncu posameznega obravnavanega sklopa sem pripravljala vaje za utrjevanje in ponavljanje snovi ter preverjanje in preskus znanja. Učenci so tako prek didaktično raznovrstno oblikovanih nalog preskusili, koliko so si zapomnili. Poleg kvizov in nalog tvorjenja, vezanih na neznano umetnostno ali neumetnostno besedilo, pri katerih učenci uporabijo znanje, pridobljeno med učnim procesom, sem učencem v formatu pdf ponudila še preskuse znanja, kot jih pišejo njihovi vrstniki v šoli. Pri vseh se je pokazala velika motivacija za delo, saj so bili zelo veseli, ko so opazili, da z večino nalog niso imeli težav. Hkrati pa sem jim omogočila, da so rešeno še popravili, če se je izkazalo, da so imeli težave z razumevanjem navodil.

4 Zaključek

Dosedanje izkušnje pri poučevanju slovenščine na daljavo kažejo, da so otroci izjemno motivirani za delo in da radi sodelujejo pri pouku ter so pripravljeni opraviti svoje dolžnosti. Pri izbiri didaktičnih metod in oblik poučevanja sem se vse leto zelo prilagajala učencem, zato sem razen pri kanonskih umetnostnih besedilih iskala možnosti, kako bi teme čim bolj individualizirala. S tem sem po eni strani dosegla večjo pripravljenost za delo pri učencih, po drugi strani pa je tako delo zahtevalo veliko večjo angažiranost pri pripravi gradiv, še zlasti zato, ker so učenci obiskovali različne razrede in so bila gradiva pripravljena praktično za enega učenca.

V veliko pomoč so bili pri poučevanju vse leto starši, ki so poskrbeli, da so učenci pravočasno dobili gradiva in da so redno prihajali na učne ure ter opravljali svoje dolžnosti. Kot lahko razberemo iz odzivov staršev in otrok, so s poukom vsi zelo zadovoljni in opažajo napredek. Še zlasti pa so bili veseli starši najmlajših dveh učencev. Učenka se je naučila brati in pisati, prav tako pa je opustila željo, da bi se doma pogovarjala le v jeziku okolja. Ob koncu šolskega leta je tako z veseljem govorila in brala v slovenskem jeziku.

Literatura

- Bračič, S. (2008). Pedagoško-didaktična analiza izobraževanja na daljavo. *Vzgoja in izobraževanje*, letnik XXXIX, številka 5, 24–30. Zavod RS za šolstvo.
- Klemenčič, D. (2000). *Učenje na daljavo s pomočjo internet pri pouku fizike*, diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta Maribor.
- Kmecl, M. et al. (2002). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- Kraker Vogel, B. *IKT in književni pouk*, dostopno na:
<http://info.edus.si/izod/mod/resource/view.php?id=2059> (28. 6. 2009)
- Lotrič Komac, T. (2009). Poučevanje slovenščine na daljavo. *3. mednarodna konferenca Moodle*. Uredili Sulčič, V. et al. Koper, 22. 5. 2009, dostopno na:
<http://www.moodle.si/moodle/mod/resource/view.php?id=176> (28. 6. 2009)
- MŠZŠ, *Učni načrt za slovenščino*, dosegljivo na:
http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Slovenscina_obvezni.pdf (28. 6. 2009)
- Žveglič, M. (2008). Raba ikt za razvijanje sporazumevalne zmožnosti pri pouku slovenščine v 3. triletju osnovne šole in gimnaziji. *Vzgoja in izobraževanje*, letnik XXXIX, številka 5, 40–45. Zavod RS za šolstvo.